

บทวิเคราะห์
ประเทศไทยยุค หลักปรัชญาการศึกษา ใดในการจัดการศึกษา

อุดม อักษรนิษฐ์*

ความนำ

มีอยู่หลายครั้งที่ผู้เขียนถามนักศึกษาวิชาเอกการบริหารโรงเรียน ซึ่งส่วนมากเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่จากโรงเรียนต่างๆ ที่มาศึกษาต่อที่วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ว่า การศึกษาคืออะไร? ประเทศไทยวัดการศึกษาโดยยึดถือหลักปรัชญาการศึกษาใด ทราบได้อย่างไร?

คำตอบที่ได้รับ เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ส่วนมากมักจะเน้นหนักไปตามความคิดเห็นของแต่ละคนตามลักษณะของพื้นฐานการศึกษา และประสบการณ์ที่เขาเหล่านั้นมีอยู่ บางคนตอบว่า เพื่อความเจริญของงานของตัวผู้เรียนบ้าง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์บ้าง เพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้บ้าง ฯลฯ

ผู้เขียนพิจารณาเห็นว่า ในระดับของผู้บริหารการศึกษานั้น น่าจะต้องรู้ให้กว้าง และลึกลงไปให้มากกว่านั้น

แน่นอน คำตอบเหล่านั้นถูกต้อง แต่เป็นความถูกต้องบนพื้นฐานของแนวคิดเพียงแนวคิดเดียว ตามลักษณะของความเชื่อหรือปรัชญาสาขาใดสาขาหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อต้นบุคคลนั้นอย่างแนบแน่น

*อุดม อักษรนิษฐ์ อาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช

ผู้เขียนคิดว่าหากเป็นเช่นนั้นแล้ว จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับชาติซึ่งเป็นระดับสูงสุด ก็คงจะได้รับการตอบสนองเพียงบางส่วนเท่านั้น และที่สำคัญที่สุดผลผลิตซึ่งหมายถึงตัวนักเรียน ตัวนักศึกษา ก็จะมีลักษณะอันเป็นที่พึงประสงค์ของชาติ แต่เพียงบางส่วน และมีลักษณะอันไม่พึงประสงค์ในบางส่วนเจือปนอยู่ด้วยอย่างแน่นอน ทำไมผู้เขียนจึงกล่าวเช่นนั้น ?

หากเราพิจารณาความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งเป็นฉบับที่เรากำลังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ และนำมาวิเคราะห์ตามทฤษฎีปรัชญาการศึกษาสาขาต่างๆ แล้ว อาจจะทำให้เราได้เข้าใจ และหาคำตอบได้ว่า ประเทศไทยจัดการศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาใดกันแน่

ความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาระดับชาติ พ.ศ. 2520

ตามนัยของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ถือว่าการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิต และทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ

ความหมายของการศึกษา

ความหมายของการศึกษามีดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
4. ให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ

5. ให้มีความมั่นคงและผดุงความเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม

6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ

7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการใช้จ่าย
ใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วย
กฎหมาย

8. ให้มีความสามารถในการติดต่อ ทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้
จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติ-
ปัญญา และโดยสันติวิธี

9. ให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะวัฒนธรรม
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

ทั้ง 9 หัวข้อนี้ คือจุดมุ่งหมายที่รัฐต้องการจะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวของ
พลเมืองไทยทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ

นักเรียน นักศึกษา ไม่ว่าจะกำลังศึกษาอยู่ในระดับใด ประถม มัธยม หรือ
อุดมศึกษาก็ตาม ล้วนต้องขึ้นอยู่กับการถูกปลูกฝังให้เป็นพลเมืองตามนัย 9 ข้อนี้ทั้งนั้น โดย
ไม่มีการยกเว้น เพราะนี่เป็นเป้าหมายขั้นสูงสุดเป็นเป้าหมายระดับชาติ ดังนั้นการจัดการศึกษา
ทุกระดับทุกชั้นตอน แม้ว่าจะมีรายละเอียดเป็นของเฉพาะตัวเพียงใดก็ตาม จะต้องมุ่งเน้น
สนับสนุนเป้าหมายขั้นสูงสุดนี้เสมอ ดังต่อไปนี้

เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาที่ตรงไหน ?

ปรัชญาการศึกษาหมายถึง เจตคติหรือท่าทีและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา
ซึ่งโดยปกติโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเป็นผู้กำหนดไว้ในแผนการ
ศึกษาแห่งชาติ ในหลักสูตรและวิธีการสอน ซึ่งผู้เกี่ยวข้องจะพิจารณาหลักการต่าง ๆ จาก
ปรัชญา แล้วพิจารณาว่า - จะยึดเอาแนวความคิดใดเป็นหลักในการศึกษา เพื่อให้เหมาะสม
กับสถานการณ์ และสภาพต่าง ๆ ของประเทศนั้น ๆ อาจจะเป็นเรื่องการเมือง การเศรษฐกิจ
สังคม ประเพณีนิยม และวัฒนธรรม ฯลฯ

ดังนั้นผู้เป็นครูทุกคนทุกระดับจำเป็นต้องมีอุดมคติทางการศึกษา หากไม่มีปรัชญาที่เหมือนกับขาดอุดมคติ และเมื่อขาดอุดมคติ แน่นนอนที่สุดสิ่งที่จะตามมาคือ การสอนขาดทิศทาง

ปรัชญาการศึกษาเป็นแนวความคิด ระบบความเชื่อที่แสดงออกมาในลักษณะของอุดมการณ์หรืออุดมคติที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อผลิตคนออกมาให้ได้ตามลักษณะที่มุ่งหมายไว้ ปรัชญาจึงเป็นเครื่องช่วยกำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ

ปรัชญาสาขาต่างๆ กับการจัดการศึกษาของไทย

1. ปรัชญาสาขาสาระนิยม (Essentialism)

เป็นกลุ่มที่เชื่อถือเอาความรู้ ทักษะ ท่าที และอุดมคติของสังคมว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน

การจัดการศึกษาจะเน้นหนักในด้านถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญ การถ่ายทอดหรือการสอนเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ มีมาตรฐานของสัมฤทธิ์ผลการเรียนอยู่ในระดับเดียวกัน

ในด้านการสอนมุ่งที่จะให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระที่จะนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้งความรู้พื้นฐานและด้านทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต รวมทั้งค่านิยมหรืออุดมคติที่เป็นมาตรฐานของสังคม

การเรียนจึงไม่เน้นการสร้างความคิดใหม่ แต่เป็นการยอมรับสิ่งที่คนในสังคมเคยเชื่อ และปฏิบัติสืบต่อกันมา

วิธีการเรียนที่เป็นที่ส่งเสริมกันมาก คือ การรับรู้และการจดจำ โดยไม่สนใจในการพิสูจน์หรือทดลองใหม่ การสอนครูจะบรรยายหรือพูดมากเป็นพิเศษ เพราะคำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการมากกว่าคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดตารางสอน มีลักษณะแบ่งช่วงเวลาในแต่ละวิชาเท่าๆ กัน มักจะจัดวิชาคณิตศาสตร์ไว้ตอนเช้าๆ สังคมหรือพลศึกษาไว้ตอนบ่ายๆ

การประเมินผลการเรียน เน้นเรื่องความสามารถในการจดจำความรู้มากกว่าการทดลอง ความสามารถในการคิดใช้เหตุผล

2. ปรัชญาสาขาสัจนิยม (Perennialism)

ปรัชญาสาขานี้พัฒนามาจากสาขาสาระนิยม เป็นผลของการผสมผสานแนวคิดในเรื่องความเชื่อทางศาสนาและการใช้ความคิด เหตุผลของบุคคลเข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงสาระสำคัญของธรรมชาติมนุษย์ คือ ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผล

ความมุ่งหมายทางการศึกษา จึงเน้นที่ด้านสมองและสติปัญญาเป็นสำคัญ ความมุ่งหมายขั้นสูงสุดคือการพัฒนาสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีชีวิตสมบูรณ์ต่อไป

ในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลและความรู้ในวิชาชีพนั้น มีความสำคัญรองลงไป การจัดการศึกษาจึงจัดให้เป็นแบบเดียวกัน เหมือนกันหมดทุกคน ทุกเวลา ทุกสถานที่ หลักสูตรจะเน้นเนื้อหาวิชาที่เป็นหลักสำคัญที่เกี่ยวกับประสบการณ์ของมนุษย์ เนื้อหาสาระต้องส่งเสริมให้คนคิดอย่างมีเหตุผลจึงจะนับว่ามีค่าสูงสุด ขณะเดียวกันก็เน้นการศึกษาทางด้านศาสนาและศีลธรรมเป็นสำคัญ

ปรัชญาสาขานี้เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีเหตุผลและมีจิตใจบริสุทธิ์ มีความสนใจในเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมของสังคมอยู่แล้ว ครูจึงมีหน้าที่แค่เพียงเป็นผู้ดูแลให้นักเรียนประพฤติ ปฏิบัติ ตามระเบียบวินัยเท่านั้น มีข้อสังเกตอยู่หนึ่งตรงที่ว่าปรัชญาสาขานี้ไม่สนใจที่จะพัฒนาสังคมมากไปกว่าการมุ่งพัฒนาตัวนักเรียนเป็นรายบุคคล

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ปรัชญาสาขานี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับปรัชญาสาขาสาระนิยม

3. ปรัชญาสาขาพัฒนาการ (Progressivism)

ปรัชญาสาขานี้มีเจตนาที่จะลบล้างความเชื่อเดิมที่ว่า เด็กคือผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ ที่มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเมื่อโตขึ้นอายุ 17 ปีก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ทำงานได้

ปรัชญาพัฒนาการสนใจที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวผู้เรียน โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจ และตระหนักในตนเอง รู้ถึงความต้องการ ปัญหาและความสนใจของตนเอง การจัดการศึกษาจึงยึดตามความต้องการและปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ การสอนก็มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรเป็นแบบประสบการณ์หรือกิจกรรม

ปรัชญาสาขานี้เชื่อว่า การกระทำเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ จากความเชื่อเอนเองทำให้เกิดวิธีการเรียนแบบแก้ปัญหาและการเรียนด้วยการปฏิบัติขึ้นมา โดยอาศัยหลักการที่ว่า การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงที่บวกกับความเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ตามความเชื่อของปรัชญาสาขานี้ เชื่อว่า การเรียนรู้ของคนมิได้หยุดยั้งแต่ในโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ยังคงดำเนินต่อไปตลอดชีวิต ทำให้เกิดแนวความคิดในเรื่อง การศึกษาคือชีวิต ขึ้นมาอีกทรรศนะหนึ่งด้วย

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาสาขานี้ ยังฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ในด้านการสอน ครูเป็นเพียงผู้คอยดูแล ช่วยเหลือนักเรียนโดยให้คำแนะนำ การสำรวจ และแก้ปัญหาตัวครูเองจึงควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในวิชาชีพ นอกจากนี้จะมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาดีแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพหน้าเข้าใกล้ด้วย

สำหรับการจัดห้องเรียนนั้น จะจัดอย่างไรก็ได้ตามแต่จะตกลงกัน บรรยากาศในห้องเรียนค่อนข้างจะเป็นกันเอง เพราะวินัยในห้องเรียนเป็นแบบประชาธิปไตย

การประเมินผล มิได้มุ่งวัดเฉพาะความเป็นเลิศทางสมองและวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้นำเอาพัฒนาการของตัวผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย

4. ปรัชญาสาขาปฏิรูปนิยม (Neothomism)

ปรัชญาสาขานี้วิวัฒนาการมาจาก สาขาพัฒนาการ แต่ก้าวไกลไปถึงขั้นการให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางประชาคม และผู้เรียนเป็นผู้นำสังคม ช่วยพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะสร้างสังคมใหม่เป็นสังคมในอนาคต

ปรัชญาสาขานี้ มีแนวคิดที่จะใช้การศึกษาจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างระบบนายทุนกับระบบคอมมิวนิสต์ มีความเชื่อว่าการศึกษามุ่งที่จะปรับปรุงในเรื่องระบบแรงงาน การศึกษาจะต้องมุ่งให้บุคคลได้เข้าใจสภาพและปัญหาในฐานะที่เขาเหล่านั้นเป็นสมาชิกของสังคม และการศึกษาจะต้องช่วยให้คนสามารถปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้นด้วย การศึกษามุ่งให้มวลชนเข้าใจสภาพและปัญหาของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มุ่งประสานความแตกต่างและความขัดแย้งในสังคม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการที่

จะศึกษาข้อเท็จจริง ในความเชื่อที่แตกต่างกัน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มชนในสังคม

ปรัชญาสาขานี้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาว่าเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และทัศนคติที่จะไปปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น เน้นเนื้อหาวิชาที่เรียน และประสบการณ์ที่เรียน เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของสังคม

ในด้านการสอน มุ่งเน้นจะให้เรียนได้สำรวจความสนใจ ความต้องการ และค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองโดยวิธีการอภิปราย ให้ความคิดเห็น เสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปสังคมเป็นประการสำคัญ

การประเมินผลก็จะวัดทั้งทางการเรียนในวิชาความรู้ ทัศนคติทางสังคมและพัฒนาการของผู้เรียน

5. ปรัชญาสาขาสภาวะนิยม (Existentialism)

ปรัชญาสาขานี้มีรากฐานการเกิดมาจาก ความวุ่นวายในสังคม โดยเฉพาะในเรื่อง "สงคราม" ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะเหตุนี้เรื่องของอนาคตจึงไม่อยู่ในความสนใจของนักปรัชญาสาขานี้ เพราะถือว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้

พวกที่เชื่อในปรัชญาสาขานี้ จึงหันมาเน้นการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมากกว่าอนาคต โดยการปรับตัวให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้ และกล้าที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด และยอมรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำลงไป

ปรัชญาสาขานี้จึงเน้นความสำคัญของบุคคลแต่ละคน และการดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

ตามแนวความเชื่อปรัชญาสาขานี้ ถึงว่าผู้เรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน ครูจะต้องยอมรับว่า นักเรียนเป็นเอกัตบุคคลที่มีอิสระในการกระทำอะไรก็ได้ที่คิดแล้วว่าดี และพร้อมที่จะรับผลที่เกิดขึ้น ครูจะให้อิสรภาพแก่นักเรียนในทุกด้าน แม้แต่การเลือกวิชาเรียน นักเรียนก็มีสิทธิที่จะเลือกในวิชาที่ต้องการ

ตามความเชื่อของปรัชญา นักเรียนจะมีอิสระมาก จะเรียนหนังสือหรือไม่ก็ได้ ไม่มีใครว่า ถ้าจะเรียนเมื่อใดครูก็พร้อมที่จะสอนให้ ระเบียบวินัยในการปกครอง นักเรียนเป็นผู้ก่อตั้งใช้แทนระเบียบที่ทางโรงเรียนกำหนด บรรยายาศและกาปฏิบัติทุกอย่งในโรงเรียน มุ่งส่งเสริมให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบในการกระทำที่ตัวเองก่อตั้ง

ปรัชญาสาขามุ่งส่งเสริม 4 ประการ

1. การพัฒนาตนเอง
2. อิศรภาพ
3. รู้จักเลือก
4. ความรับผิดชอบ

วิเคราะห์-สรุป

ผู้เขียนได้สรุปย่อทฤษฎีในเรื่อง ปรัชญาการศึกษาสาขาต่าง ๆ พร้อมด้วยหลักการการจัดการเรียนการสอนมาพอสังเขป เพื่อเป็นทฤษฎีที่จะใช้ในการพิสูจน์และยืนยันว่าประเทศไทยจัดการศึกษา โดยยึดถือหลักปรัชญาการศึกษาสาขาใด

กระบวนการที่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ คือ ผู้เขียนพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา จากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ที่ได้ยกมาอ้างอิงแล้วในตอนต้นเป็นข้อ ๆ ไป ว่าจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้เป็นข้อ ๆ นั้นแต่ข้อตรงกับหลักการของทฤษฎีปรัชญาการศึกษาสาขาใด ดังต่อไปนี้

ประการแรก จากความมุ่งหมายที่กล่าวระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 จัดเป็นแนวคิดของปรัชญาสาขาพัฒนาการ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ ซึ่งตรงกับหลักการของปรัชญาสาขาพัฒนาการ

ประการที่สอง จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ข้อนี้ 1 กล่าวเน้นถึงความมีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม ตรงกับหลักการของปรัชญาสาขาจารีนิยม และสัจจวิทยานิยม

ประการที่สาม จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ข้อที่ 2 กล่าวเน้นในพลเมืองไทยมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตรงกับหลักของปรัชญาสาขาสาระนิยม ปรัชญาสาขาพัฒนาการและปรัชญาสาขาปฏิรูปนิยม

ประการที่สี่ จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติข้อที่ 3,4 กล่าวเน้นให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง ตรงกับหลักการปรัชญาสาขาปฏิรูปนิยม และสภาวะนิยม

ประการที่ห้า จุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติข้อที่เหลือ เมื่อศึกษาและทำความเข้าใจหลักการของปรัชญาสาขาต่างๆ ให้เข้าใจ แจ่มชัดแจ่มก็จะตรงและเชื่อได้ว่าอิงอยู่บนหลักการของปรัชญาการศึกษาสาขาใดสาขาหนึ่งแน่นอน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์ให้เห็นเพียง 4 หัวข้อของจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติก็ปรากฏว่าครอบคลุม และอิงหลักการของปรัชญาถึง 5 สาขาแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ต่อไป และขอสรุปว่า การจัดการศึกษาของประเทศไทยนั้นยึดถือหลักปรัชญาการศึกษาหลายสาขา นำมาใช้ในลักษณะที่ผสมผสานกัน (Eclcticism) โดยได้นำหลักการและแนวคิดที่ดีๆ ของแต่ละปรัชญามาจัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรม และวิถีทางการเมืองของประเทศไทย เป็นสำคัญ